

Landskap: Skåne Upptecknat av: Joel Nilsson
 Härad: Ångelholmstrakten Adress: Borggården, Spannerp
 Socken: Ångelholmstrakten Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941. Född år _____ i _____

Vakta hov. s. 1.
 Med utövning. s. 1.
 Prästning. s. 1.
 Baron går igen. s. 2.
 Ljus ö. spöken i bakstugan. s. 3.
 Ett vitt sty syntes, - upplöstes. s. 3.
 Bäcksmannen. s. 3.
 Svallhäring var ute på flygtur m. m. s. 4.
 Spänna vätter för hö- och sädesloss. s. 5.
 Vättarna. s. 5.
 Meava. s. 6.
 Brytugille. s. 6-7.
 Präst kunde mana bort spöken m. m. s. 7.

LUNDS UNIVERSITET
FOLIOBOKSBEHÅLLNING

N. 3947

Debes

Engelsholms Fiskings relation?
Engelsholms

Handwritten text, likely a list or notes, including phrases like "Handwritten notes", "Engelsholms", and "Fiskings relation".

Dec 12/97 1941

Engelsholms
Fiskings relation
Handwritten notes

No. 7047:7.

Det var en kulen oktoberdag för 50 år sen. Den elvaåri pojken, som vaktade sin fars kor var i misshumör. Betet började tryta, och korna gåvo högljutt sitt missnöje tillkänna. Pojker all möda att hålla dem i styr, så att de inte gåvo sig in i vi säden, som lyste så grön och lockande. Han grälade på dem och "tillingapiskan" vana om deras ryggar (tilling = telning, vid. Regnet hade fallit i skurar hela dagen, och pojken började bli nomvåt. Nu stack den fräna torvröken från byns skorstenar honc näsan. Man höll väl på att laga till kvällsmaten nu; det börje skymma så smått. Pojkens och kornas blickar hade ett gemensamt ladugårdsdörren, som far skulle öppna. Äntligen! Där stod far dörren och vinkade. Korna började genast vandringen mot hemmet pojken kunde i alla fall inte låta bli att mana på dem: "Så-hå-bås, så-hå-la-bås!" och klatscha med tillingapiskan.

När korna voro installerade i sina bås, fick pojken gå och byta kläder, och sedan dröjde det inte länge förrän kvälls stod på bordet. Den bestod av kokt potatis och spicken kullasi Mitt på bordet stod en tallrik med sur mjölk, vari alla doppac potatisar. När man ätit potatis och sill, satte mor fram ett f skummad mjölk på bordet. Alla "söpo" ur detta fat med sina hor skedar: far, mor drängen, pigan, pojken, småsyskonen och den f tillfället lejde tröskemannen, som hjälpte till att tröska råf med "pläjel". Pojken miste aptiten, när han såg, hur den skägtröskemannen sörplade i sig mjölken och hur tuggstobak, som far i skägget, följde med skeden tillbaka ner i fatet.

Det hade kommit bud från nämndemannen, som var kommuns stämmans ordförande, att far skulle komma och justera protoko. Vad detta innebar hade pojken aldrig riktigt begripit, och han le inte fråga någon, därför att han var rädd, att man skulle

Ms. 7947:2.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ta åt honom och tycka han var dum, men han visste, att det skulle dröja ganska länge, innan far kom tillbaka. Det tyckte han var ligt, ty då skulle nog drängen Alfred stanna kvar i stugen och rätta historier. Det vågade han inte när far var hemma: far var tystlåten och allvarlig och tålde inte onödigt prat, men fruntren, mor och pigan, tyckte tiden gick fortare, när någon hade att berätta, och barnen lyssnade anlöst till hans historier. I mest spökhistorier Alfred hade på lager. Han hade förut tjänat stalldräng på en gammal herrgård i trakten, där det spökade förskräckligt. Det var ju också otänkbart, att den gudlöse baronen som bott där för många år sedan, skulle kunna få ro efter döden. Hans gubbruktiga friherrinna brukade gå i kyrkan varje söndag. Det var vackert väder, gick hon alltid till forts, men en söndag då det var oväder, bad hon, att kusken skulle få köra henne till kyrkan. Baronen befälde då, att man skulle späna för ett par par, som han visste voro ostyriga och gärna ville skena. Nu skulle hon bli ordentligt omruskad till straff för sin skenhelighet, sa han. Men han hade nog inte önskat, att det skulle gå så illa för honom. Men han hade nog inte önskat, att det skulle gå så illa för den verkliga gästen: när kusken kört ett stycke, skenade hästarna vagnen välte och friherrinnan dödades. Nu åker baronen i sin vagn från kyrkogården till herrgården utan att finna vila i sin greve. Alfred hade själv sett ekipaget en stormig höstkväll: det var karett förspänd med två svarta hästar. Många andra hade sett dem men ingen hade mött dem; stod man stilla och väntade, att de skulle komma närmare, upplöstes det och försvann. Det spökade också på andra sätt. Alfred hade hört kusken berätta att ibland, när hästarna skulle köra och hämta hem herrskapet från ett kalas sent på natten var vagnen så tung, att hästarna knappt kunde dra den. De arbetade så att skummet flöt ur munnen på dem men kunde endast gå ett steg i alla fall. Men när man kommit mitt för kyrkogårdsgrunden

N. 7947:3.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

blev det annat av: då blev vagnen plötsligt lätt som en fjäder och hästarna rände i väg, som om de varit galna.

Många andra mystiska ting hade Alfred att berätta. Der le nattvakten på herrgården hade en gång sett något besynnerli När han klockan 12 på natten gick ronden kring husen, såg han, det lyste ur bakstugans fönster. Han gick dit och kikade in. V all världen skulle detta betyda? Pigorna höllo på att baka mit natten. Där ältas degar, där "slogs upp" bröd, och vid ugnen s gamla Karna och eldade på det värsta hon kunde. Raskt öppnade dörren för att få klarhet i saken men hade så när svimmat av f skräckelse, ty därinne var kolmörkt och tyst. När han sedan ti in genom fönstret på nytt, såg han ingenting. Säkert var det r slags varsel. Alfred hade själv varit ute för ett liknande äve En lördagskväll hade han suttit och spelat kort hos en av stat till sent på natten. När han skulle gå hem, tog han vägen över gården och fick då se det vita stoet gå därute, kördängarna väl inte bundit henne ordentligt. Han svor för sig själv över slarv och gick bort till stoet för att leda in henne. Han klaj henne på länden för att lugna henne men märkte till sin bestör att den var kall som is. Han kände längre fram mot halsen: lil kallt. Sedan stod han och såg, hur hon upplöstes till en dimme försvann. När han väl kommit in och i säng, skakade han av frc Om morgonen var han mycket sjuk och spottade blod.

En annan gång hade han råkat ut för bäckamannen. Det v senhöstkviäll, när han skulle gå till skräddaren, som bodde etl ke från gården. Då fick han se ett fladdrande ljus, som rörde hit och dit. Han lämnade vägen och gav sig ut i åkern för att reda på vad det var. Ljusskenet syntes än här och än där, och kom aldrig närmare. Då förstod han, att det var onda makter me spelet och ville vända om. Men han kunde inte utan drogs oemot

M. 7947:4

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

ligt framåt. Snart närmade han sig kanten av en stor märkeglera där ville nog bäckamannen dra ner honom. Just när han var fram vid märkegravnen, kom han emellertid att tänka på att han hört om man vände ut och in på fickorna skulle förtrollningen bryta. Han gjorde så och var i samma ögonblick åter herre över sig sj. Det fladdrande ljuset försvann, och i stället fick han se ett digt ljussken, som kom från skräddarens stugfönster. Mor log med, när hon hörde denna berättelse och frågade, hur många supor fred tagit, innan han gav sig i väg till skräddaren.

Allt detta satt pojken och tänkte på, medan far gjorde i ordning att gå bort, och så snart far gått, började han berätta för Alfred, berättade mer om hur det var när du tjänade på herrgården som svart hästarna, och den vite hästen och bäckamannen... " sade Alfred, "det har jag berättat så ofta, så det gitter jag dra fler gånger. Men jag kan många andra historier. Ni vet, att Kviddinge ligger en stor gård, som heter Tomarp. Där bodde för länge sen en fru, som var den argaste trollkärning, som funnits här trakterna. Hon brukade ofta resa till Köpenhamn för att göra köp, men inte behövde hon fara med båt som vanligt folk! Hon låra spänna för hästarna hemma på Tomarp, och sedan bar det i väg genom luften med både vagn, kusk och hästar. Men en gång blev åtman under det hon var ute på en sådan flygtur, så att kusken kunde se, vart han styrde. Rätt som det var slago hästarnas hufvud emot tornet på Kropps kyrka, så att det skadades. Över detta talar fru så förargad, att hon gav kusken en örfil, så att han föll i vagnen och bröt nacken. Egendomligt nog gick hon ofta i kyrkan söndag då hon ämnade sig dit, blev det ett förskräckligt yrväd. Hon tog då kyrkan, prästen och hela menigheten och flyttade till Tomarp. När gudstjänsten var över, flyttade hon tillbaka kyrkan fick inte lagt den riktigt rätt på grunderna utan alltsedan den

M. 7047:5

LUND UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

låg Kvidinge gamla kyrka lite snett på grunden. När det var br med skörden på gården, kunde hon spänna ^{väggar}~~väggar~~ för hö- och säde så att arbetet gick undan med fart. Men till sist blev det för ket trollkonster, och så blev hon anklagad som häxa och dömd a levande inmemuras på Tomarp." Här tystnade drängen och lade in försvarlig mullbänk.

"Är det alldeles sant, Alfred?" frågade ett av småsusk ängsligt.

"Sant, ja visst är det sant", svarade denne med ett ill rigt leende. "Tror ni jag sitter här och ljuger?"

"Ah, ni förstår väl att Alfred bara skojar", sade mor, tillsammans med pigan satt och spann lin. "Det har aldrig funn några häxor. Det var bara förr i världen de var så vidskepliga de trodde på häxor. De gamle trodde på vättar också. Min mor trodde alldeles säkert på vättar. Hon trodde, att de bodde und golvet i köket. Om någon spillde mjölk på golvet fick vi inte att torka upp det för mormor, för hon sade, att vättarna behöv det. Man skulle hålla god vänskap med vättarna, sade mormor, då det tursamt med kreaturen, och i köket räckte förråden bättre men om man förargade dem, kunde de ställa till spektakel. När var ett litet spädbarn, låg hon hos mormor om nätterna. En nat nade mormor och märkte, att barnet var borta. Hon blev alldeles skräckt och tände ljus och skyndade sig upp. Då fick hon se, e barnet var ställt på huvudet i en vrå i rummet. En riskvast ve ställd på sned utanför till stöd. Mormor var alldeles säker på det var vättarna, som gjort detta till straff för att hon före dem på något sätt. Men det var naturligtvis hon själv som gått i sömnen."

"Hur kan Mor vara så säker på det?" sade pigan, "det i väl hända, att det fanns vättar förr i världen, och kanske det

finns såna nu också. Maror finns det i alla fall, det är allde säkert. Jag vet en pigga, som förr tjänade i "Norra Härad", och hörde talas om att en fru, som skulle ha en liten.."

"Tyst, tös, prata inte om sånt så att glyttarna hör de sade mor, och piggan teg skamsen, men pojken visste nog, vad he syftade på i alla fall. Om en kvinna, som skulle ha ett barn, rädd för födslosmärterna, kunde hon köpa sig fri från dessa ge att en fullmånenatt gå genom en ring, som bildats av tarmarna ett sto. Men om det barn, som föddes, blev en flicka, var hon bestämd att förvandlas till en mara om nätterna. I denna egens brukade hon genom nyckelhålet krypa in i stallarna och suga blifån hästarna under tiden medan hon flätade deras manar. Iron ran var så allmänt utbredd i trakten, att skolläraren ansett d nödvändigt att försöka utrota den. "Läraren säger, att det int finns några maror", sade pojken, "om man ser några sår på hals på hästarna, så är det näbbmöss, som krupit upp på hästarna oc git blod, och manen flätar sig av sig själv på dem, om man int ryktar dem ordentligt."

"Hälsa du läraren, att han kan själv vara en näbbmuss", pigan, "han tror han begriper allting, men det gör han inte".

"Nåja, det kan väl hända att det inte finns maror och tar och sånt", sade drängen, som grinande åhört ordskitfötet, "r spöken finns det åtminstone. Till och med präster tror ju på s ken." Och så började han berätta om den märklige prästen i den ken i "Norra härad", där han tjänat, innan han kom till herrgå Han var en väldig predikant. Kyrkan var alldeles fullsatt var dag. Många kommo i själsbekymmer, men han kunde ge dem hjälp o tröst. Men han visste också bot för kroppsliga krämpor och sju domar och var inte rädd att säga ut sin mening, när det behövd Alfred hade en gång varit med på ett "brytegilje" (kalas efter

M. 7047:7

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

att man bruttit eller bråkat linett), där drängarna sköljt ner i tågorna med åtskilliga brännvinssupar. Några av dem stodo utar stugan i den mörka, dimmiga höstkvällen. Då kom en skjuts köra på vägen. "Stopp!" ropade en av de mest berusade karlarna. "Kö fram här, kommer du min själ att välta." Skjutsen stannade, o man steg ur. När drängarna sågo, att det var prästen, fingo de bråttom in i stugan, där dansen tråddes till bälgspelets toner. Prästen följde efter, och när ungdomarna fingo syn på honom, b det dödstyst i stugan. "Vem av er var det, som satte sin själ pant på att jag skulle välta?" frågade prästen. Ingen svarade e ord. "Kära vänner, ni skola vara rädda om själen, ty ni äro dy köpta", sade prästen. Därefter började han förmana ungdomarna överge syndens väg och vandra på Guds vägar. När prästen gått, ingen lust att fortsätta kalaset, utan var och en gick hem till ja, den prästen visste och kunde mer än andra, men han hade no så studerat hemliga böcker, som voro förbjudna. Detta gjorde, han hade väldt över ondskans makter, så att han kunde "mana ut ken". På en gård hade han hårde och girige patronen säkert för rit sig åt djävulen, ty när han dog, blev det ett rysligt oväs nätterna i hans boningshus. Man måste kalla dit prästen, som b läste, och slutligen tystnade oväsenet. På många andra platser prästen manat bort spöken. Men djävulen hade förstått att hämn ty nu hade prästen blivit konstig: han var som ett barn och mi ingenting.

Småsyskonens ögon hade blivit allt rundare, medan de l nat till de storas samtal, och nu brast den minste i gråt och huvudet i moderns knä. Modern tröstade honom och försäkrade, a det inte fanns några spöken, och om det än funnes några, kunde inte göra honom något ont, om han snällt läste sin aftonbön. S lugnade de små sig och gingo snällt till sängs. Pojken hade si

M. 7947:8.

plats på ett vindsrum. Han var ju stor och modig och ville rak
inte låtsas om att han var rädd, men då han kommit upp på rumm
och med darrande hand strukit eld på en fosforsticka och tänt
set, klädde han raskt av sig och lade sig, drog dynan över huv
och läste samma bön som småsyskonen därnere: "Gud som haver ba
kär, se till mig som liten är."

Dr. Berger

[Signature]